

Оксана Онопрієнко
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України

СУЧАСНІ СПОСОБИ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Висновки психологічних досліджень і педагогічних спостережень щодо особливостей перебігу навчальної діяльності молодших школярів засвідчують низку особливостей, що відрізняють дітей сучасного покоління від їхніх однолітків п'ять – десять років тому. До виявлених характеристик віднесено зокрема такі: нестійкість уваги і, як наслідок, часте переключення з одного виду діяльності на інший; послабленість слухового сприйняття і пам'яті; втрата здатності до сприймання значного за обсягом навчального змісту; багатозадачність як потреба у фоновому супроводі основної роботи; кліповість мислення, що заважає поєднувати в одне ціле фрагментів інформації тощо [1; 2]. Все це є перешкодою до використання традиційних і по відношенню до сучасних дітей дещо застарілих методик та форм організації навчання.

З упровадженням концептуальних ідей реформування шкільної освіти (2017) яскраво виявляється тенденція оновлення методичного й організаційного забезпечення початкового навчання. Суттєві зміни відбуваються зокрема на полі контрольно-оцінювальної діяльності вчителя й учнів початкової школи, де апробується досвід зарубіжних освітніх систем, пов'язаний із використанням формувального підходу до оцінювання навчальних досягнень учнів [3]. Сутність формувального підходу пов'язана із систематичним відстеженням індивідуального поступу школярів у процесі навчання для своєчасної корекції, з активним залученням учнів до процесу оцінювання власної діяльності; визначенням ефективних шляхів розвитку конкретного учня у навчанні;

особистісною підтримкою й мотивуванням на здобуття максимально можливих результатів; урахуванням вияву індивідуальних особливостей учнів у навчальній діяльності [4]. Відтак, дитина визнається повноцінним учасником означеної діяльності, їй надаються інструменти для самоконтролю й самооцінювання своїх навчальних досягнень.

Під час створення нових навчально-методичних комплексів з математики для 1 і 2 класів Нової української школи нами запропонований інструментарій для здійснення формувального оцінювання [5; 6]. У його створенні було враховано особливості перебігу пізнавальних процесів сучасних учнів. Наприклад, нестійкість і розпорошеність уваги дітей зумовлює часту зміну форм завдань і передбачуваних видів навчальної активності, тому ми подали інструментарій у різний спосіб.

Для поточного контролю успішності вивчення кожної теми інструментарій складається із діагностувальних завдань, зміст і рівень складності яких відповідає проміжним цілям та належним їм результатам для кожного етапу засвоєння навчального матеріалу. Він подається у двох форматах. Один із них презентується у вигляді карток із завданнями для самостійної роботи, оформлених у цікавий для сучасної дитини спосіб. Кожне з таких завдань передбачає виконання учнями різних навчальних дій – підкреслювання правильної відповіді, замальовування визначеного об'єкта, поєднання відповідних частин, дописування розв'язувань, побудова лінійних діаграм, заповнення простих таблиць тощо. Обов'язковим складником завдань є засоби зворотного зв'язку – обумовлені сигнали, за допомогою яких дитина сповіщає про власну оцінку виконаної роботи. Ураховуючи потяг і вправність сучасних дітей щодо засобів ІКТ, ми запропонували альтернативний формат інструментарію – тести онлайн, які розташували на сайті видавництва комплексу [7]. Це завдання у вигляді тестів з вибором однієї правильної відповіді з кількох запропонованих варіантів. Зауважимо, що ми не рекомендуємо вчителям надто захоплюватись роботою з тестами, оскільки часте їх застосування може поглибити помічену психологами особливість сучасної дитини – схильність до

перебору варіантів і вгадування на шкоду міркуванню й розв'язуванню. Тому тестовий формат завдань більшою мірою прийнятний на початкових етапах засвоєння навчального змісту, коли очікуваними результатами передбачається пригадування учнями, впізнавання і просте відтворення опрацьованого матеріалу на репродуктивному рівні.

Для діагностики навчальних досягнень учнів наприкінці опрацювання великої теми (розділу) запропоновано систему завдань, подібну до тематичного контролю. У такій роботі подано чотири діагностувальних завдання, кожне з яких відображає вимогу певного етапу засвоєння, а саме: на ідентифікацію матеріалу; на просте відтворення навчального змісту; на застосування елемента знання чи вміння у дещо змінній навчальній ситуації; на застосування навчального досвіду в ситуації, наближеній до життєвого контексту. Такі завдання, як і для поточного контролю, мають привабливий для дитини вигляд і передбачають різноманітні навчальні дії. Так само на сайті видавництва розміщено подібна роботи у вигляді тесту онлайн, де презентовано електронний аналог кожного діагностувального завдання. Під час виконання учнями такої роботи вчитель легко виявить, на якому етапі навчання могли трапитися проблеми. Дітям ця робота дозволяє ще раз застосувати свої знання і вміння, чим самим узагальнюється їхній навчальний досвід. Різна складність завдань роботи дає можливість кожній дитині відчувати успішність й водночас здійснити самооцінювання своїх досягнень.

Таким чином, описані засоби контролю навчальних досягнень допоможуть діагностувати результативність навчальної діяльності на кожному з етапів засвоєння змісту; відстежити індивідуальний розвиток дитини для підтримки навчального поступу; вчасно виявити й усунути проблеми в засвоєнні матеріалу; скорегувати зміст й методи навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини. Можливість вибору формату інструментарію дозволяє урахувати інтереси і пізнавальні потреби учнів, а також зручний для кожного з них спосіб подання й опрацювання навчальної інформації.

Література

1. Кондратенко Л. Психологія первинної шкільної неуспішності : монографія. – Чернігів : Десна Поліграф, 2017. – 488 с.
2. Ломбина Т. Н. Особенности обучения детей с клиповым мышлением / Т. Н. Ломбина, О. В. Юрченко. // Общество: социология, психология, педагогика. – 2018. – № 1. – с. 45 – 50.
3. Онопрієнко О. В. Теорія і практика конструювання інструментарію формувального оцінювання навчальних досягнень учнів першого циклу початкової освіти / О. В. Онопрієнко. // Український педагогічний журнал. – 2019. – № 1. – С. 77–85.
4. Онопрієнко О. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення / О. В. Онопрієнко. // Український педагогічний журнал. – 2016. – № 4. – С. 36–42.
5. Скворцова С. О. Математика. 1 клас: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів / С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко. – Х.: Видавництво «Ранок», 2018. – 144 с.
6. Скворцова С. О. Математика. 2 клас: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів / С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко. – Х.: Видавництво «Ранок», 2019. – 144 с.
7. Ранок Інтерактив [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Харків : Ранок, 2017-2019. – Режим доступу: <http://interactive.ranok.com.ua/> (дата звернення 02.04.2019) – Назва з екрана.